

pražský
studentský
summit

BACKGROUND REPORT

Kritické dny srpna 1968

Štěpán Komárek
stepan.komarek@amo.cz

AMO.CZ

Obsah

1	Jak číst background	3
2	Úvod	3
3	Pražské jaro	4
	3.1 Období „předjaří“	4
	3.2 Reformace a stranické změny	4
4	Vstup vojsk	5
	4.1 Československá reakce na okupaci	5
5	Kritický týden	6
	5.1 Situace v Československu	6
	5.2 Situace v Moskvě	6
6	Před jednáním	7
7	Důležité osobnosti a účastníci jednání	7
8	Otázky pro jednání	10

1 Jak číst background

Tento background report, vytvořený pro účely Instantního summitu Pražského studentského summitu, je určen pro simulované jednání představitelů české a sovětské vlády v období po okupaci Československé socialistické republiky 21. srpna 1968. Tímto dokumentem chceme studentům přiblížit předsrpnovou atmosféru

v zemi, představit jim tehdejší politickou situaci a zasvětit je do dění pookupačního týdne. Background si neklade za cíl zacházet do veškerých podrobností a podat celostní výklad o tehdejší době – pro pochopení tématu v širších souvislostech doporučujeme využít sekci doporučených a rozšiřujících zdrojů.

2 Úvod

Historie samostatného československého státu se píše již přes sto let. Jde o historii velmi bohatou a různorodou. Její podstatná část je však psána červeným písmem – mezi únorem 1948 a listopadem 1989 na našem území vládla pevnou rukou Komunistická strana pod drobnohledem Sovětského svazu.

Nesmíme si ale toto období představovat jako jednolitou rudou kaňku v našich dějinách; již před zmiňovanou Sametovou revolucí zde byly světlé okamžiky,

kdy se zdálo, že by se Čechoslováci mohli alespoň trochu oprostít od sovětské nadvlády a jít svou vlastní cestou – cestou „socialismu s lidskou tváří.“¹ Nejvýznamnější z těchto chviliek přišla skoro přesně dvacet let od únorového převratu, totiž v roce 1968. Toto období, kterému dnes přezdíváme „pražské jaro“, sice nemělo dlouhého trvání, ale i tak se podstatným způsobem vrylo do naší historie.

3 Pražské jaro

Pražské jaro je pojem označující období reformace socialismu, ukončené okupací Československa vojsky Varšavské smlouvy v noci z 20. na 21. srpna 1968. Zatímco konec období pražského jara lze určit velmi snadno, na jeho počátku se historici přesně neshodnou – někteří jej datují již ke IV. Sjezdu československých spisovatelů v červnu roku 1967,² jiní za pravý začátek reformního období považují až zvolení Alexandra Dubčeka generálním tajemníkem 5. ledna 1968.³

3.1 Období „předjaří“

Již rozjítřená atmosféra roku 1967 napovídala, že by v Československu mohlo dojít k určitým změnám. Komunistická strana byla ve světle tehdejší ekonomické situace⁴ rozdělena na dvě křídla. První z nich, nejvýznamněji zastupované prezidentem Antonínem Novotným, chtělo k situaci přistupovat v souladu s komunistickou doktrínou a blokovalo jakékoliv pokusy o liberalizaci ekonomiky. Druhé křídlo tzv. reformních komunistů naopak podporovalo změnu nefunkčního systému pětiletých hospodářských cyklů a snažilo se prosadit decentralizaci hospodářství.⁵

Neklidná atmosféra spojená s očekáváním panovala i mezi obyčejnými Čechoslováky. Roztříštěnost společnosti se nejvýrazněji projevila v posledních červnových dnech na IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů. Proreformní čeští literáti zde kritizovali tvrdou cenzuru a politické obsazování pozic ve státním tisku, což vyvolalo silnou společenskou reakci.⁶ Další rozbuškou se pak staly výpadky elektřiny na strahovských kolejích, které na konci října vyústily ve studentskou demonstraci. Dav studentů nesoucích svíčky, skandující slova „chceme světlo, chceme více světla“ byl brutálně rozehán příslušníky Veřejné bezpečnosti, což ještě více poskvřnilo společenský obraz aktuálně vládnoucích skupin.⁷

V průběhu podzimu pak prezident Novotný pomalu ztrácel stranickou podporu. Na stranických schůzích se stále výrazněji prosazovaly hlasy kritizující současné poměry, nejviditelnějším kritikem z nich byl Alexander Dubček. Ten zpochybňoval kumulaci funkcí ve straně, čímž nepřímou kritizoval i prezidenta Novotného, který kromě postu hlavy státu zastával i pozici prvního tajemníka ÚV KSČ.⁸ Situace vyvrcholila na předvánoční schůzi Ústředního výboru, na které byl vysloven

návrh na oddělení výše zmíněných funkcí.⁹ Otázka však nebyla dořešena a její finální rozuzlení tak přineslo až první lednové zasedání ÚV KSČ. Na něm byly obě funkce rozděleny a do čela Komunistické strany byl na návrh Oldřicha Černíka zvolen Alexander Dubček.¹⁰ Desetiletá éra Antonína Novotného tímto skončila a začalo pražské jaro.

3.2 Reformace a stranické změny

3.2.1. Dubček v čele KSČ

Dubčekův nástup spustil lavinu změn na dalších pozicích. 22. března po ztrátě posledních stranických příznivců abdikoval prezident Antonín Novotný, na jehož post byl o týden později Národním shromážděním zvolen armádní generál Ludvík Svoboda.¹¹ Změn doznala i podoba vlády – osmého dubna byla jmenována nová vláda v čele s reformním komunistou Oldřichem Černíkem, místopředsedou vlády a ekonomickým expertem Otou Šikem či ministrem obrany Martinem Dzúrem.¹²

Nezůstalo jen u změn personálních. Čtvrtého března byla vůbec poprvé v dějinách českého státu oficiálně zrušena cenzura,¹³ na začátku dubna byl pak Ústředním výborem schválen tzv. **Akční program KSČ**, který měl být programovým východiskem ze společenské krize. Skrze něj mělo být docíleno odklonu od socialismu sovětského stylu ke značně uvolněnějšímu zřízení – „socialismu s lidskou tvář“.¹⁴ Program kladl důraz na potřebu rychlé liberalizace ekonomiky, podporu svobody kultury, tisku a vědeckého bádání.¹⁴ Narušené vztahy mezi Čechy a Slováky pak mělo vyřešit posílení slovenských národních orgánů a vytvoření federace dvou rovnoprávných národů.¹⁵

3.2.2. Reakce na reformy pražského jara

Směr politického a společenského vývoje v Československu však velmi znepokojoval představitele ostatních států východního bloku v čele se Sovětským svazem. Ti v něm spatřovali nebezpečí pro celé komunistické společenství, jiskru, která by mohla narušit stabilitu v ostatních komunistických státech. Již v březnu se tak začali připravovat na možný vojenský zásah v případě kontrarevoluce.¹⁶ Pomyslný olej do ohně přilil na začátku června novinář a spisovatel Ludvík Vaculík spolu s dalšími významnými osobnostmi společenského života. Ti přišli s manifestem **Dva tisíce slov**, v němž kritizovali

tempo reformace a urgovali k aktivní účasti veřejnosti na přetváření režimu.¹⁷

Reakce na sebe nenechala dlouho čekat – 15. července byl nejvyšším českým ústavním činitelem doručen otevřený dopis od představitelů pěti ostatních komunistických států, který označoval manifest za „politickou platformu kontrarevoluce“¹⁸ a požadoval „rozhodný nástup proti pravicovým silám.“¹⁹ Tento dopis byl však československou stranou, podporovanou širokou veřejností, odmítnut.

Na přelomu července a srpna se pak v železničním vagonu v Čierné nad Tisou odehrávala jednání mezi vedením KSČ a KSSS, na nichž sovětská strana stupňovala tlak na ukončení reformace; schůzka však nepřinesla

žádnou dohodu, nicméně odhalila roztržičnost vedení českých komunistů.²⁰ Část z nich – konkrétně Vasil Biľak, Drahomír Kolder a Oldřich Švestka – se totiž ztožňovala se sovětským pohledem na věc. Spolu se dvěma dalšími spolustraníky (Aloisem Indrou a Antonínem Kapkem) tak v reakci na krach jednání sepsali rusky psaný dopis adresovaný generálnímu tajemníkovi KSSS Leonidovi Iljiči Brežněvovi. V něm označili existenci socialismu v zemi za „ohroženou“ a požádali Brežněva o „akci a všestrannou pomoc.“²¹ Tento dopis, historiky retrospektivně označovaný jako zvací, byl poslední potřebnou záminkou a vojenské intervenci již nic nestálo v cestě.²²

4 Vstup vojsk

Noc z 20. na 21. srpna 1968 přinesla jednu z nejménějších událostí naší historie. Okolo jedenácté hodiny večerní překročilo v rámci tzv. Operace Dunaj hranice republiky dvě stě tisíc (později však až půl milionu) vojáků²³ Sovětského svazu, Německé demokratické republiky, Polské lidové republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky. Invaze se neúčastnily pouze dva státy Varšavské smlouvy – Albánie, která se vojenských aktivit spolku zdržovala již od roku 1962 a na protest proti okupaci z něj vystoupila,²⁴ a Rumunsko, jehož vůdce Nicolae Ceaușescu podepsal v Praze jen pět dní před invazí smlouvu o přátelství a které proti invazi silně protestovalo²⁵.

4.1 Československá reakce na okupaci

Z vládních politiků se o invazi oficiálně jako první dozvěděl ministr obrany Dzúr, jemuž však bylo sovětskými důstojníky řečeno, že probíhá v souladu s přáním KSČ a on se tak rozhodl nijak nezasahovat.²⁶ Postupně byli o situaci zpraveni i ostatní nejvyšší státní představitelé – po jedenácté hodině večerní prezident Svoboda,²⁷ chvíli poté i předseda vlády Oldřich Černík, jenž o situaci informoval ostatní členy ÚV na právě probíhající schůzi.²⁸

Před politiky stála téměř neřešitelná situace – celý národ nervózně čekal na jejich reakci na situaci, o níž měli jen velmi omezené množství informací (tedy alespoň někteří – autoři „zvacího dopisu“ byli pravděpodobně o okupaci informováni již dříve).²⁹ Příliš příkrou reakcí by ale mohli ohrozit jak životy československých občanů, tak i ty svoje (ve chvíli vyjednávání již věděli, že ministr Dzúr byl de facto zatčen).³⁰ Za této situace bylo těsnou většinou 7:4 schváleno svolání **Všemu lidu Československé socialistické republiky** (proti byli z hlasujících autoři zvacího dopisu Biľak, Kolder a Švestka, k nim se přidal slovenský komunista Emil Rigo³¹). Svolání mělo nejprve velmi odvážnou podobu, po vyjednávání byly některé nejnebezpečnější formulace vyškrtuty.³² I ve finálním textu publikovaném v novinách a v rozhlase však zůstalo například tvrzení, že invaze je „popřením základních norem mezinárodního práva“³³ a že proběhla bez vědomí československých politiků.

Okupační jednotky však rychle postupovaly a okolo čtvrté hodiny ranní začaly obsazovat budovu ÚV KSČ.³⁴ Postupně byla internována většina čelních představitelů KSČ – mezi prvními předseda vlády Černík, dále Dubček, Svoboda, Smrkovský, Kriegl a další.³⁵ Zatímco Svoboda byl po několika hodinách propuštěn, aby mohl uklidnit rozvášněnou československou populaci, proreformní politici byli odvezeni na tajné místo. Tohoto „bezládi“ se pokusili využít prosovější politici v čele s Aloisem Indrou, kteří (podle předem připraveného scénáře) přišli s návrhem sestavit novou dělnicko-

rolnickou vládu. Ta však díky nechuti prezidenta Svobody posílené i odporem veřejnosti nevznikla.³⁶

5 Kritický týden

5.1 Situace v Československu

Československo se ocitlo v paralyze. Z významných československých politiků nebyl internován pouze prezident Svoboda, který se však v prvních dnech soustředil spíše na uklidňování společnosti – prostřednictvím rozhlasových „poselství národu“ opakovaně vyzýval k rozvaze a ujišťoval občany o hledání politického řešení.³⁷ Bez nejvyšších stranických představitelů nebyla vládní garnitura schopna účinně reagovat a na tajně uspořádaném XIV. mimořádném sjezdu KSČ se zmožila se jen na rezoluci odsuzující okupaci³⁸ a proklamaci podpory internovaným politikům (mimo jiné jejich znovuzvolením do ÚV KSČ³⁹).

Společenská reakce na okupaci vypadala podobně. Československá lidová armáda nebyla schopna čelit přesile vojsk Varšavské smlouvy (a ani k tomu nedostala rozkaz), proto zvolila cestu pasivní rezistence – odmítala s okupanty kooperovat a zdráhala se dodávat palivo pro jejich tanky.⁴⁰ Občané se snažili vzdorovat po svém – po celé republice probíhaly demonstrace a lidé obraceli směrovníky, aby zmátli projíždějící vojska.⁴¹ Okupace si i přes většinou neagresivní odpor vyžádala své oběti – v prvním týdnu od příjezdu vojsk zemřelo v souvislosti s okupací 84 Čechoslováků.⁴²

5.2 Situace v Moskvě

Situace ohledně „unesených“ československých politiků se vyjasnila až 23. srpna. Toho dne přiletěla československá delegace v čele s prezidentem Svobodou do Moskvy, aby zde vyjednávala jednak o propuštění šestice⁴³ internovaných, jednak o dalším postupu

v Československu. První požadavek se delegaci, v níž byl kromě Svobody například Husák, Indra, Dzúr či Biřák⁴⁴, podařil relativně rychle vyjednat a internovaní politici byli připuštěni k jednání; o druhé z otázek se pak rozhodovalo další tři dny.⁴⁵

Československá delegace však stále nebyla kompletní. 24. srpna přiletěla do Moskvy skupina složená ze členů sekretariátu ÚV KSČ (Jakeš, Lenárt, Mlynář) a členů již bývalého předsednictva ÚV KSČ (Švestka, Rigo), kteří v tu dobu fakticky neměli oprávnění československý stát zastupovat.^{46,47} Proti české delegaci pak v jednání stál Leonid Brežněv spolu s dalšími významnými sovětskými politiky, například předsedou vlády Kosyginem, předsedou parlamentu Podgornym, předsedou rady ministrů Ruska Voronovem nebo vlivným komunistou Kirilenkem.⁴⁸

Sovětské představitelé vstupovali do jednání s několika požadavky. Mezi ty nejzásadnější patřilo neuznání XIV. mimořádného sjezdu, který Sověti považovali za nezákonný. Vzhledem k tomu, že v jeho rámci bylo výrazně proměněno složení ÚV KSČ, jeho neuznání by zajistilo mimo jiné návrat konzervativních komunistů do vedení strany.⁴⁹ Místo něj měl být uspořádán řádný sjezd, na kterém by bylo zvoleno nové vedení v souladu se sovětskými představami. Měla být znovuoobnovena cenzura médií. Ona média totiž podle sovětů šířila „protisovětskou agitaci a propagandu.“⁵⁰ Sověti požadovali také odstoupení některých reformátorů ze svých funkcí – o konkrétních jménech se v průběhu dní jednalo, ale středem zájmu byli v tomto ohledu zejména Smrkovský a Kriegel. Dubček nebo Černík měli naopak zůstat ve funkci, ale jen do doby, než by se situace uklidnila a mohli být nahrazeni někým „tvárnějším.“⁵¹

Jednání probíhala ve velmi tísnivé atmosféře. Sověti jednali z pozice síly, československým zástupcům

Proč Sověti připustili, aby za českou stranu o podobě dalšího postupu rozhodovali mimo jiné unesení reformátoři? Jedním z hlavních důvodů bylo selhání „plánu A“, tedy rychlého nastolení dělnicko-rolnické vlády. Jelikož se česká společnost jasně postavila za Dubčeka a spol., bylo nutné s nimi jednat jako s plnoprávnými zástupci československého lidu, jak ostatně na prvních jednáních hojně zmiňovaly obě strany. Sověti si totiž i přes svou vojenskou převahu nepřáli vypuknutí otevřeného ozbrojeného konfliktu, jelikož si, mimo jiné, potřebovali udržet Československo ve své sféře zájmu kvůli plánovanému umístění jaderných zbraní na našem území.

(zejména předním reformátorům) neustále hrozilo, že by se z Moskvy ani nemuseli vrátit. Hned zpočátku byl z jednání vyřazen František Kriegel, který dával jasně najevo, že s jakoukoliv dohodou nesouhlasí.⁵²

Československá strana tak při jednání nebyla jednotná. Velkou část delegace tvořili lidé ochotní přistoupit na sovětské požadavky (některým z nich byl dokonce

tajně sdělen sovětský návrh řešení, aby ho mohli před ostatními československými delegáty obhajovat).⁵³ Zastánci reformem pražského jara byli na jednání v menšině – proto, ač se pokusili o vytvoření vlastního stanoviska ČSSR, které by sloužilo jako výchozí bod pro jednání, nebyly jejich snahy úspěšné.⁵⁴

6 Před jednáním

Události roku 1968 zůstávají i do dnešní doby okamžikem, který zcela zásadně tvaroval novodobou československou historii. Reformátorské období pražského jara vyústilo v bezprecedentní vstup vojsk na území Československa a na stole leží žhavá otázka, jak se s celou touto situací vypořádat. V této vyostřené situaci se delegáti československé a sovětské strany setkávají v Moskvě, aby jednali o dalším vývoji. Karty jsou rozdány nerovnoměrně, československá strana není

jednotná, nikdo ale nemůže předvídat, jak celé jednání dopadne. Co se stane s reformami pražského jara, svobodou tisku nebo naplňováním Akčního programu KSČ? Jak vstup vojsk ovlivní vztahy obou zemí nebo celou mezinárodní scénu?

Pro co nejlepší zastávání přidělené pozice doporučujeme ujasnit si na základě stanoviska postoj k jednotlivým otázkám pro jednání. V následující části také přinášíme medailonky všech účastníků jednání.

7 Důležité osobnosti a účastníci jednání

Nejedná se o kompletní výčet účastníků moskevských jednání. Postavy jsou uvedeny v abecedním pořadí.

ČSSR

Vasil Biľak (1917–2014)

Jeden z hlavních představitelů konzervativního křídla Komunistické strany. Členem ÚV KSČ byl od roku 1954 až do revoluce, což z něj dělá nejdéle sloužícího straníka v takto vysoké funkci. Od ledna do srpna 1968 působil také v čele Komunistické strany Slovenska (KSS). V 70. letech byl jednou z vedoucích postav procesu normalizace.⁵⁵

Oldřich Černík (1921–1994)

Představitel reformního proudu KSČ. Členem ÚV KSČ byl od roku 1958, v 60. letech zastával různé posty v československé vládě. Předseda tří vlád mezi lety 1968 až 1970. V roce 1971 byl z komunistické strany vyloučen.⁵⁶

Alexander Dubček (1921–1992)

Hlavní tvář československého obrodného procesu. Za 2. světové války působil v domácím odboji, po válce pomalu vystoupal ve stranické hierarchii až do čela Komunistické strany. V dubnu 1969 byl donucen z pozice prvního tajemníka ÚV KSČ odstoupit a byl nahrazen Gustavem Husákem. Po revoluci se pak stal prvním předsedou Federálního shromáždění, zvažoval dokonce i kandidaturu na prezidenta.⁵⁷

Martin Dzúr (1919–1985)

Povoláním voják, během II. světové války přeběhl k Rudé armádě. Od dubna 1968 zastával funkci ministra národní obrany v Černíkově vládě.⁵⁸ Ve funkci se udržel i po normalizaci a ministrem obrany tak zůstal až do roku 1985.

Gustáv Husák (1913–1991)

Nejvýznamnější slovenský komunista, povoláním advokát. Jeden z vůdců Slovenského národního povstání, po válce předseda slovenské vlády (Sbor pověřenců). V 50. letech byl po obvinění z „buržoazního nacionalismu“ devět let vězněn. Po rehabilitaci roku 1963 se vrátil do politického života, v roce 1968 obsadil pozici místopředsedy vlády. Po

názorovém obratu v dubnu 1969 vystřídal Dubčeka v čele komunistické strany, roku 1975 se stal prezidentem, kterým byl až do Sametové revoluce.⁵⁹

Alois Indra (1921–1990)

Původním povoláním železniční úředník, člen ÚV KSČ. Před únorem 1968 zastával funkci ministra dopravy, ze které byl ale odvolán po kritice slovenských studentů a reformátorů.⁶⁰ Jeden z autorů zvacího dopisu, bezprostředně po in-
vazi se neúspěšně pokoušel o sestavení tzv. dělnicko-rolnické vlády.⁶¹

Miloš Jakeš (1922–2020)

Při událostech pražského jara zastával funkci člena Ústřední kontrolní a revizní komise KSČ. V této funkci se taktéž účastnil jednání v Čiernej nad Tisou. Po dubnu 1969 se podílel na tzv. normalizaci a na čistkách v KSČ, později se mimo jiné stal i tajemníkem ÚV KSČ.⁶²

František Kriegel (1908–1979)

Povoláním lékař, bojoval v republikánské armádě ve španělské občanské válce, za 2. světové války byl vojenským lékařem čínské Rudé armády. V 60. letech pomáhal na Kubě s reformou zdravotnictví. V době pražského jara byl předsedou ÚV Národní fronty a členem nejužšího vedení KSČ. Veskrze proreformní politik, který byl za své politické postoje jako první po okupaci zbaven většiny funkcí.⁶³ Z moskevského jednání byl vyloučen.⁶⁴ Byl jedním z prvních signatářů Charty 77.⁶⁵

Jozef Lenárt (1923–2004)

V letech 1963–1968 byl předsedou vlády, v této funkci ho poté nahradil Oldřich Černík. Ač byl původně spjatý s prezidentem Novotným, na začátku pražského jara působil jako zastánce reformem. Postupně se ale začal přiklánět ke konzervativnímu proudu a po okupaci se taktéž podílel na pokusu o vytvoření dělnicko-rolnické vlády. I v období normalizace se poté angažoval v nejvyšších stranických funkcích.⁶⁶

Zdeněk Mlynář (1930–1997)

Právník a politolog, v 50. letech studoval v Moskvě. Roku 1968 byl zvolen tajemníkem ÚV KSČ. Jako jeden z čelních představitelů pražského jara se na podzim 1968 vzdal všech funkcí. Po podpisu Charty 77 emigroval do Rakouska, kde působil jako profesor politologie na univerzitě v Innsbrucku.⁶⁷

Josef Smrkovský (1911–1974)

Výrazná postava druhoválečného domácího odboje. Po válce působil ve státní správě, například v pozici náměstka ministra zemědělství. Mezi lety 1951–1955 byl jako jedna z obětí tehdejších monstrprocesů vězněn, roku 1963 se mu však dostalo rehabilitace. Od dubna 1968 zastával funkci předsedy Národního shromáždění, které byl však v lednu 1969 jako jeden z vůdčích reformistů zbaven.⁶⁸

Ludvík Svoboda (1895–1979)

Armádní generál, hrdina obou světových válek. Po válce se stal ministrem národní obrany, v roce 1950 byl ale této funkce v rámci rozsáhlých stranických čistek zbaven. Roku 1952 byl krátce vězněn, po smrti Stalina a Gottwalda byl však rehabilitován. V březnu roku 1968 se stal prezidentem republiky. Tím byl až do roku 1975, kdy byl ze zdravotních důvodů zbaven funkce.⁶⁹

Oldřich Švestka (1922–1983)

Poslanec federálního shromáždění a člen ÚV KSČ. V letech 1958–1968 taktéž šéfredaktor Rudého práva. Ze své pozice působil jak zastánce konzervativního proudu ve straně a mimo jiné např. kritizoval IV. Sjezd československých spisovatelů. Je jedním z autorů zvacího dopisu.⁷⁰

SSSR

Leonid Iljič Brežněv (1906–1982)

Politickou kariéru začal v roce 1931. Na přelomu 40. a 50. let zastával funkci prvního tajemníka Komunistické strany postupně v Dněpropetrovské oblasti na Ukrajině, v Moldávii a v Kazachstánu. Roku 1964 zosnoval svržení sovětského vůdce Nikolaje Chruščova a nahradil jej orgánem kolektivního vedení, ve kterém si však sám držel výsadní postavení. Za jeho vlády došlo k postupnému oteplování vztahů se západem, komunistický blok chtěl ale udržet pohromadě i za cenu vojenského konfliktu.⁷¹

Andrej Pavlovič Kirilenko (1906–1990)

Vystudoval technickou školu a poté pracoval jako inženýr, mimo jiné v továrně v Záporoží na Ukrajině. Právě tam začalo jeho dlouholeté politické spojení s L. I. Brežněvem. Byl chráněncem Nikity Chruščova, postupně se po stranickém žebříčku propracoval až do nejvyššího vedení, kde se podílel na chodu strany, mimo jiné v otázkách těžkého

průmyslu. Byl Brežněvovým blízkým spolupracovníkem a v době kolem roku 1968 jedním z nejdůležitějších členů politbyra – v některých případech například zastupoval Leonida Brežněva na veřejných vystoupeních.^{72 73}

Alexej Nikolajevič Kosygin (1904–1980)

Jeden z nejdéle působících vysoce postavených komunistických politiků – členem ÚV KSSS se stal v roce 1939 a zůstal jím až do své smrti. Zkušený ekonom, který pomáhal formovat hospodářství Sovětského svazu přes čtyřicet let. V letech 1964 až 1980 stál v čele sovětské vlády (Rada ministrů SSSR).⁷⁴

Nikolaj Viktorovič Podgornyj (1903–1983)

Ukrajinec, který se skrz potravinářskou politiku pracoval do nejvyšších pater komunistického vedení. V letech 1965 až 1977 zastával pozici předsedy parlamentu (v sovětských relacích šlo o předsedu Prezidia Nejvyššího sovětu SSSR), což byla oficiálně nejvyšší politická pozice ve státě. Fakticky ale vždy vládl Brežněv.⁷⁵

Alexandr Nikolajevič Šelepín (1918–1994)

Po svém vstupu do strany v roce 1940 rychle vystoupal do vrcholných pozic. Dlouhou dobu byl považován za politického spojence Chruščova, ale podle některých sehrál roli i v jeho politickém pádu. V roli předsedy Komunistického svazu mládeže v padesátých letech spolupracoval na mobilizaci mladých pro Chruščovovy rozsáhlé plány na ekonomický rozvoj střední Asie. Později stanul v čele KGB. Během invaze byl členem politbyra zastávající tvrdou stranickou linii, ale též potenciálním rivalem L. I. Brežněva.⁷⁶

Michail Andrejevič Suslov (1902–1982)

Pocházel z chudých poměrů, svou kariéru začal ve stranických kontrolních komisích, které měly velký vliv během období teroru v 30. letech. V letech 1944–46 dohlížel na okupaci Litvy doprovázenou represemi, zatýkáním a vyháněním tisíců lidí. V roce 1956 byl vyslán do Maďarska s úkolem potlačit místní „kontrarevoluci“. Nikdy nezastával veřejnou funkci s výjimkou nevýrazné funkce předsedy zahraniční komise v jedné z komor Nejvyššího sovětu. Spíše než za vůdce je ale považován za „vykonavatele“ a za jednoho z předních ideologů stranické politiky.⁷⁷

Gennadij Ivanovič Voronov (1910–1994)

Narozen v provincii Tver jako syn učitele, vyučil se elektrikářem. Jeho specializací bylo zejména zemědělství. Vztahy Voronova s Brežněvem nebyly údajně příliš dobré a jako jeden z mála členů politbyra dával najevo, že vstup vojsk do Československa hodnotí jako chybný krok. V roce 1971 byl zbaven své funkce a přesunut na nižší post v rámci strany.⁷⁸

8 Otázky pro jednání

- Jaké následky může přinést vstup spojeneckých vojsk na území ČSSR?
- Jak by se obě strany měly dohodnout ohledně dalšího pobytu vojsk na území ČSSR?
- Jak by se obě strany měly postavit k předchozím vzájemným jednáním v Čierné nad Tisou? Jsou tyto závěry stále platné, nebo již nereflktují aktuální situaci?
- Jak by se měly obě strany postavit k nedávno svolanému mimořádnému sjezdu ÚV KSČ v reakci na vstup vojsk?
- Co by se mělo stát s reformami pražského jara? Mělo by zrušení cenzury, obnovení činnosti některých spolků apod. zůstat zachováno, nebo se jedná o hrozbu pro socialismus?
- Jaké kroky by měly být dále podniknuty k uklidnění situace?
- Jaký by měl být zaujat postoj k mezinárodní rovině celé problematiky? Měl by se vstup vojsk na území suverénního státu řešit například na půdě Rady bezpečnosti OSN?

Doporučené a rozšiřující zdroje

1. [Podcast Audiokalendárium: Okupace](#)

Ve dvou dílech podcastu z dílny *Díky, že můžem*, kterými tě provede Bára Šichanová z Českého rozhlasu, se přenesesh přímo do mrazivých srpnových dnů, za kterými následovala dlouhá a ponurá normalizace.

2. Češi: 1968: jak Dubček v Moskvě kapituloval

Komiksová kniha z ruky Pavla Kosatíka atraktivní formou představuje dění pookupačního týdne jak v Česku, tak v moskevském Kremlu.

3. [České století: Musíme se dohodnout \(1968\)](#)

Jeden z dílů seriálu České televize, který popisuje zásadní okamžiky české a československé historie.

Seznam zdrojů

- ¹ Socialismus s lidskou tváří. *Historie Česka pro školáky* [online]. Praha: Pachner Praha, 2015 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://historie.lusa.cz/obnovene-ceskoslovensko/socialismus-s-lidskou-tvari/>
- ² Předzvěst pražského jara. *Festival spisovatelů Praha* [online]. Praha: PWF, 2008 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.pwf.cz/rubriky/fsp-2008/prazske-jaro/predzvest-prazskeho-jara_718.html
- ³ Pražské jaro. Paměti národa [online]. Praha: Post Bellum, 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/prazske-jaro-2>
- ⁴ Czechoslovakia economic policy and performance. *The Library of Congress Country Studies* [online]. Washington D.C., 2004 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.photius.com/countries/slovakia/economy/czechoslovakia_economy_economic_policy_and_~777.html
- ⁵ Dějiny zemí Koruny české v datech. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 776. ISBN 9788072774692.
- ⁶ IV. sjezd Svazu československých spisovatelů. ČSDS [online]. Praha: Československé dokumentační středisko, c1994-2019 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://www.csds.cz/cs/g6/4317-DS.html>
- ⁷ NOVÁK, František. Před 40 lety studenti protestovali kvůli elektřině. *Hospodářské noviny* [online]. 2007, 13 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-22313750-pred-40-lety-studenti-protestovali-kvuli-elektrine>
- ⁸ Dějiny zemí Koruny české v datech. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 779. ISBN 9788072774692.
- ⁹ Chronologie událostí roku 1967. ČSDS [online]. Praha: Československé dokumentační středisko, c1994-2019 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://csds.cz/cs/g6/4726-DS.html>
- ¹⁰ Dějiny zemí Koruny české v datech. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 780. ISBN 9788072774692.
- ¹¹ Dějiny zemí Koruny české v datech. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 781. ISBN 9788072774692.
- ¹² Vláda Oldřicha Černíka I. *Vláda České republiky* [online]. Praha: Vláda ČR, c2009-2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1960-1990-cssr/oldrich-cernik-1/prehled-ministru-29201/>
- ¹³ Pražské jaro 1968. *Akademický bulletin AV ČR* [online]. Praha: AV ČR, 2008 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/2008/4/04/prazske-jaro-1968.html>
- ¹⁴ Akční program KSČ. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999-2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/akcni_prg68.php
- ¹⁵ Akční program KSČ [online]. Varšava, 1968, 1968, s. 13 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/405_1.pdf
- ¹⁶ Pražské jaro a okupace Československa. *University of Passau* [online]. Pasov: University of Passau, 2013 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/cz/materialy-pro-vyuku/zelezna-opona/fakticke-informace/prazske-jaro/>
- ¹⁷ VACULÍK, Ludvík. Dva tisíce slov: které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, vědcům, umělcům a všem. *Literární listy*. 27. 6. 1968, roč. 1, č. 18, s. 1.
- ¹⁸ *Dopis pěti komunistických a dělnických stran ústřednímu výboru KSČ (tzv. varšavský dopis)* [online]. Varšava, 1968, 1968, s. 2 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/715.pdf>
- ¹⁹ Tamtéž, s. 3.
- ²⁰ Dějiny zemí Koruny české v datech. 4., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 2010, s. 786. ISBN 9788072774692.
- ²¹ Zvací dopis (pravděpodobný text). *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999-2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_1968_dopis_zvaci.php
- ²² ČESKÁ TELEVIZE. Až do konce nevěřil, že k invazi dojde. „V tu noc jsem pochopil, jak hluboce jsem se mýlil,“ vzpomínal Dubček. *ČT 24* [online]. 2018 [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2543497-az-do-konce-neveril-ze-k-invazi-dojde-v-tu-noc-jsem-pochopil-jak-hluboce-jsem-se>

²³ Úterý 20.srpna 1968. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/1968/1968o82o.php>

²⁴ Otázky a odpovědi. *Jeden svět na školách* [online]. Praha: Člověk v tísni, 2013 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/lekce/prerusene_jaro_srpen_jako_kladivo/aktivita_prerusene-jaro-srpen-jako-kladivo_05_otazky-a-odpovedi.pdf

²⁵ HOPPE, Jiří. Pražské jaro 1968 a Rumunsko. *Festival spisovatelů Praha* [online]. Praha: PWF, 2008 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.pwf.cz/cz/prazske-jaro/85o.html>

²⁶ Ministr obrany Martin Dzur se v srpnu 1968 stal zajatcem Sovětů. *Idnes.cz* [online]. Praha: Mladá fronta, 2009 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ministr-obrany-martin-dzur-se-v-srpnu-1968-stal-zajatcem-sovetu.Ao9o821_091154_domaci_pje

²⁷ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968 : dokumentace*. Praha: Academia, 1990., s. 18. ISBN 80-200-0237-5.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Ministr obrany Martin Dzur se v srpnu 1968 stal zajatcem Sovětů. *Idnes.cz* [online]. Praha: Mladá fronta, 2009 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ministr-obrany-martin-dzur-se-v-srpnu-1968-stal-zajatcem-sovetu.Ao9o821_091154_domaci_pje

³⁰ MLYNÁŘ, Zdeněk. *Mráz přichází z Kremly*. Praha: Mladá fronta, 1990. Archiv (Mladá fronta), s. 165. ISBN 80-204-0196-2.

³¹ MORAVEC, Jan. *Sedmý den nebyla neděle*. Praha: Naše vojsko, 1990, s. 68. ISBN 80-206-0179-1.

³² MLYNÁŘ, Zdeněk. *Mráz přichází z Kremly*. Praha: Mladá fronta, 1990. Archiv (Mladá fronta), s. 170. ISBN 80-204-0196-2.

³³ Všemu lidu Československé socialistické republiky!. *Rudé právo*. 21.. srpen 1968, roč. 48, čís. 231.

³⁴ KOSÁTÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.

³⁵ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968 : dokumentace*. Praha: Academia, 1990., s. 20. ISBN 80-200-0237-5.

³⁶ Dělnickorolnická (revoluční) vláda. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/vlada_revol.php

³⁷ Druhé poselství prezidenta Svobody k národu. In: *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. Praha: Československý rozhlas, 1968 [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/mp3/srpen-1968/21o868-25b.mp3>

³⁸ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů: 21.-27. srpen 1968 : dokumentace*. Praha: Academia, 1990., s. 84. ISBN 80-200-0237-5.

³⁹ *Složení vedoucích orgánů KSČ* [online]. Ústav pro studium totalitních režimů, s. 25 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/funkcionari-ksc/nejvyssi-organy.pdf>

⁴⁰ ČTK. Bránili se. *Metro Praha*. Metro, 2018, 2018(156), s. 5.

⁴¹ Otáčeli značky a protestovali. Významné osobnosti vzpomínají na 21. srpen 1968. *Aktuálně.cz* [online]. Praha: Hospodářské noviny, 2018 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/otaceli-znacky-a-protestovali-vy-unamne-osobnosti-vzpominaji/r-d6e4cfc8a2o611e8b634ac1f6b22oee8/r-62a12ceo4511e899ooc47ab5f122/>

⁴² Oběti okupace 1968. *Oběti okupace – dějepis 21. století* [online]. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://obetiokupace.dejepis21.cz/>

⁴³ Moskevská jednání v srpnu 1968. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/mosk_jedn68.php

⁴⁴ Československý záznam o jednání mezi československou delegací vedenou L. Svobodou a sovětskými představiteli v čele s L. Brežněvem v Kremle 23. srpna 1968 [online]. Moskva, 1968, 1968, s. 1 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/823_1.pdf

⁴⁵ Moskevský protokol. Česká televize [online]. Praha: Česká televize, 2019 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/3312-moskevsky-protokol>

⁴⁶ BENČÍK, Antonín. *Operace Dunaj, aneb, Internacionální vražda Pražského jara*. Praha: Krutina Jiří - Vacek, 2013, s. 272. ISBN 9788087493571.

⁴⁷ Československý záznam o jednání mezi československou delegací vedenou L. Svobodou a sovětskými představiteli v čele s L. Brežněvem v Kremle 23. srpna 1968 [online]. Moskva, 1968, 1968, s. 4 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/823_1.pdf

⁴⁸ Moskevská jednání v srpnu 1968. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/mosk_jedn68.php

⁴⁹ FIDLER, Jiří. *Geopolitické aspekty sovětské agrese vůči Československu v srpnu 1968* [online]. Praha, 2010, s. 113 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/34939/140003092.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Disertační práce. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

⁵⁰ Zpráva pro ÚV MSDS o schůzce »pětky« 24.-26. srpna 1968 v Moskvě [online]. Budapešť, 1968, 1968, s. 4 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/828.pdf>

⁵¹ Tamtéž, s. 4,5.

⁵² MUDr. František Kriegel, CSc. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_kriegelf.php

⁵³ Zpráva pro ÚV MSDS o schůzce »pětky« 24.-26. srpna 1968 v Moskvě [online]. Budapešť, 1968, 1968, s. 5 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/828.pdf>

⁵⁴ Záznam z jednání československé delegace se sovětským vedením v Kremle k návrhu tzv. moskevského protokolu [online]. Moskva, 1968, 1968, s. 5 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://www.68.usd.cas.cz/files/dokumenty/edice/826.pdf>

⁵⁵ KOSATÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.

⁵⁶ KOSATÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.

⁵⁷ Alexander Dubček. *Biografia.sk* [online]. Bratislava: biografia.sk, c2013–2018 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <http://biografia.sk/alexander-dubcek/>

⁵⁸ Rychlík, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-133-3. S. 493 [cit. 2023-10-26].

⁵⁹ Gustáv Husák. *Databáze knih* [online]. Praha: Databáze knih, c2008–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/gustav-husak-42182>

⁶⁰ Rychlík, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-133-3. S. 468–469 [cit. 2023-10-26].

⁶¹ Dělnickorolnická (revoluční) vláda. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/vlada_revol.php

⁶² Miloš (Milouš) Jakeš. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, c1999–2023 [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_jakesm.php

⁶³ KOSATÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.

⁶⁴ MUDr. František Kriegel, CSc. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, 1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_kriegelf.php

⁶⁵ Úplný seznam zveřejněných signatářů Charty 77. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, 1999–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/ch77_k.php

⁶⁶ Jozef Lenárt *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, 1999–2023 [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_lenartj.php

⁶⁷ Rozdělení železnou oponou: příběhy otců a synů. *Český rozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 2019 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/rozdeleni-zeleznou-oponou-pribehy-otcu-a-synu-8098872#dil=5>

⁶⁸ VRABEC, Václav. *Vybočil z řady: medailón Josefa Smrkovského a doby, v níž žil*. Praha: Naše vojsko, 1991. Dokumenty (Naše vojsko). ISBN 80-206-0277-1.

⁶⁹ KOSATÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.

⁷⁰ Oldřich Švestka. *Totalita.cz* [online]. Praha: Totalita.cz, 1999–2023 [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: https://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_svestkao.php

⁷¹ KOSATÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.

⁷² *Intelligence Report : Portrait of A Neo-Stalinist (Andrey Kirilenko and the Soviet Political Succession)* [online]. CIA, 1971 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: https://www.cia.gov/readin-groom/docs/DOC_0001408607.pdf?fbclid=IwAR3L1kEAAA6zz2_ZqEbaUKSxKILd2SbamvdXDjMoXnsKGgD-GgqQAewrMFEUhttps://www.cia.gov/readin-groom/docs/DOC_0001408607.pdf?fbclid=IwAR3L1kEAAA6zz2_ZqEbaUKSxKILd2SbamvdXDjMoXnsKGgD-GgqQAewrMFEU

⁷³ KERBS, Albin. Andrei P. Kirilenko Dead at 84; A Brezhnev Ally in the Politburo. *The New York Times*. 1990, 140(135). ISSN 0362-4331. Dostupné také z: https://www.nytimes.com/1990/05/15/obituaries/andrei-p-kirilenko-dead-at-84-a-brezhnev-ally-in-the-politburo.html?fbclid=IwAR2U_QbKVv3Z8jEmyPevLR1s7mBZgns-d159Wtno-vzIPrw_FKtoQPNTBWQ

⁷⁴ Alexej Kosygin: Já nejsem politik, já jsem inženýr. *Český rozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 2018 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/alexej-kosygin-ja-nejsem-politik-ja-jsem-inzenyr-7573051>

⁷⁵ Ing. Nikolaj Viktorovič Podgornyj. *Česká televize* [online]. Praha: Česká televize, 1996–2021 [cit. 2021-10-21]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/lide/nikolaj-viktorovic-podgornyj/>

⁷⁶ Aleksandr Nikolajevich Shelepin. *Encyclopedia Britannica* [online]. Britannica, The Editors of Encyclopaedia, 2023.[cit. 2023-10-28]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Aleksandr-Nikolajevich-Shelepin>. Accessed 27 October 2023.

⁷⁷ Michail Suslov. Komunistický ideolog, kterého potřebovali Stalin, Chruščov i Brežněv. *Český rozhlas* [online] Praha: Český rozhlas, 2022. [cit. 2023-10-28] Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/michail-suslov-komunisticky-ideolog-ktereho-potrebovali-stalin-chruscov-i-8871177>

⁷⁸ Геннадий Иванович Воронов. *Государственное управление в России в портретах* [online]. © 2008-2017 [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: http://deduhova.ru/statesman/gennadij-ivanovich-vorono-ov/?fbclid=IwAR367eL6WT8eHYTrajqTmsrWZMAbNvj5resXsp_t7AMhhuYrZKTxp_vnjmg

Pražský studentský summit

Pražský studentský summit je unikátní vzdělávací projekt existující od roku 1995. Každoročně vzdělává přes 300 studentů středních i vysokých škol o současných globálních tématech, a to především prostřednictvím simulace jednání čtyř klíčových mezinárodních organizací – OSN, NATO, EU a G20.

Asociace pro mezinárodní otázky

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

Štěpán Komárek

Autor je spolupracovníkem Asociace pro mezinárodní otázky a členem přípravného týmu Pražského studentského summitu.

Autor: Štěpán Komárek

Imprimatur: Anna Marie Podlipná, Tomáš Brabec

Jazyková úprava: Barbora Trčková, Vojtěch Kozel

Faktická korektura: Matěj Hulička

Sazba: Tereza Hrachovcová

Grafická úprava: Jaroslav Kopřiva

**Vydala Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) pro
potřeby XXIX. ročníku Pražského studentského summitu.**

© AMO 2023

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460

e-mail: summit@amo.cz

IČ: 65 99 95 33

www.amo.cz

www.studentsummit.cz